Rallen

Nr 3 2023
Årgång 53

Angarngruppens informationsblad

Skogsmård - ett ljusskyggt djur
Tjäderinventeringar i Tärnanområdet
Bioblitz och Nattlys
Färgmärkt gluttsnäppa från Portugal
Vitkindade gäss på väg mot Arktis
Mindre strandpipare vid Angarnssjöängen
Harar vid Angarnssjöängen
Brandkronad kungsfågel, ny fågelart
Mindre flugsnappare - ett häckande par?
Rensning av örnbräken - naturvård

Skogsmård vid Angarnssjöängen. Foto: Christer Hjert

Ordföranden har ordet

Klimatförändring, utarmning av arter samt spridning av invasiva arter. Hoten mot vår nuvarande tillvaro är stora och allvarliga! Medias fokus på klimatet är stort med eländesreportage om översvämningar, extremtemperaturer, bränder, stormar och orkaner. De två andra hoten, kanske allvarligare, berörs sällan, men det är väl lättare och mer effektfullt att visa ödelagda bygder än försvunna småkryp.

Vad kan vi som förening göra för att dra vårt strå till stacken för att minska effekterna av det dramatiska, som händer?

Enligt Naturvårdsverket står utdikade våtmarker för 20 procent av Sveriges klimatutsläpp. Angarnssjöängen är en våtmark, som höll på att försvinna totalt för några decennier sedan, men som nu genom naturreservats- och Natura 2000-status, fortsatt bidrar till att minska utsläpp av växthusgaser och att gynna den biologiska mångfalden. Vår viktigaste uppgift är därför definitivt att i enlighet med våra stadgar ”*arbeta för att nödvändiga åtgärder vidtas för att bevara sjöängens mångfald*”. Det innebär framför allt att kontinuerligt påverka Länsstyrelsen och kommunen, så att området bevaras och utvecklas som en levande våtmark. Återkommande restaureringar, beteshävd, slybearbetning, rensning av tuvtåtel, örnbräken och annan kvävande växtlighet och så vidare blir allt viktigare. Naturvården blir klart viktigare än fler parkeringsplatser, nya grillplatser och liknande åtgärder för förbättrad tillgänglighet särskilt under tider, då budgeten krymper. Akuta ingrepp för att reparera trasiga spänger och så vidare, ja, men det mer långsiktiga måste framför allt ägnas åt naturvården!

Foto: Kenneth Olausson

Genom våra inventeringsarbeten får vi fördjupad kunskap om vilka arter, som finns representerade inom reservatet och därigenom på sikt förhoppningsvis ökad förståelse över, hur det står till med reservatet. Mer satsning i detta avseende på ryggradslösa djur och växter planerar vi genom dedikerade inventeringar, bioblitz, nattlys och exkursioner.

Hur ser fiskbeståndet ut i sjöängen? Vetskap om detta kan ge oss en god indikation på hur sjön mår. Det är 30 år sedan en inventering av detta slag gjordes och vi har föreslagit Länsstyrelsen, att en ny genomförs med den moderna och effektiva nya eDNA-metoden. Inga planer ännu, men vi arbetar på att få det verkställt ”så småningom”. Nu är vår kunskap endast baserad på vad vi ser i fiskgjusens klor efter en lyckad fisketur!

Under sommaren genomfördes genom Länsstyrelsens försorg en grundlig inventering av den hotade svartfläckiga blåvingen i Skesta hage. En enda individ noterades under arton inventeringsrundor och frågan kvarstår, om det verkligen finns kvar en livskraftig stam av fjärilen där. Glädjande nog observerades dock ett tiotal individer av samma art nära Vada kyrka, ett (stort) antal stenkast från vår hage, så hoppet lever. Bevakningen fortsätter nästa säsong.

Så naturvård och inventeringsarbete är av stor betydelse för oss avseende klimatförändringarnas påföljder. Sedan skall vi naturligtvis fortsätta med våra andra etablerade aktiviteter också; de hänger ihop med de först nämnda områdena och bidrar till vårt viktiga systemtänkande.

Vad saknar Du i vårt arbete? Hör av Dig med tankar och förslag!

Gunnar Hesse

Skogsmård - skogens skygga jägare

Visst finns det skogsmård i Angarnssjöängens naturreservat och närområde, men det är få förunnat att lyckas få syn på denna art. Christer Hjert berättar i denna artikel mer om sitt möte med detta skogslevande mårddjur och om dess liv och leverne.

AV **CHRISTER HJERT**

Hur du någon gång sett en skogsmård? För de allra flesta är svaret på den frågan förmodligen nej trots att det egentligen är en ganska vanlig art. De främsta skälen att den syns så sällan är förmodligen att de mestadels är aktiva på natten och skymningen samt att de är väldigt skygga.

Skogsmård förekommer i skogsmark över hela landet med undantag av Gotland. Enligt Artdatabankens artfakta är populationen beräknad till 35 000 (25 000 – 45 000) individer, justerat med en faktor 0,7 för att erhålla antalet könsmogna individer. Det finns inga tecken på betydande populationsförändring. Beståndet fluktuerar visserligen en del men sett över en 15-årsperiod finns inget som tyder på en populationsminskning. Arten betraktas som livskraftig i Sverige.

Utanför Sverige är den tämligen väl spridd och förekommer i hela Europa utom på Island och i medelhavsområdet. Den förekommer även i västra Asien till Uralbergen och så långt söderut som till norra Iran och Irak och sporadiskt till och med något längre österut mot Sibirien.

Utseende och förväxlingsrisk

Skogsmården (Martes martes) är ett skogslevande rovdjur och betraktas som en mellanstor art inom mårdfamiljen – den är avsevärt större än exempelvis hermelin och påtagligt större än mink men betydligt mindre än grävling och järv. En fullvuxen mård är 35 - 58 centimeter lång, till detta kommer en svans som är mellan 16 - 28 centimeter. Vikten uppgår till 1,5 - 2,2 kg för hanar och 0,9 – 1,5 kg för honor. Dessutom är variationen för olika populationer ganska stor.

Mården har mörkbrun eller brungrå päls och en omisskännlig ljusgul - gulvit till orange haklapp och en tämligen yvig svans som väl närmast kan liknas vid en rävsvans. Den har även pälsbeklädda fötter. Skogsmård kan främst förväxlas med stenmård (Martes foina) som numera uppträder i Skåne/Blekinge och som dessutom uppvisar tecken på att etablera sig där. Stenmård skiljer sig emellertid på att dess halsfläck är vit (riktigt vit) och går över såväl strupen som bröstet samt att den ofta är tvådelad av ett mörkt längsband i mitten. Stenmården har dessutom ljus nos – skogsmårdens nos är mörk. Stenmården har inte heller någon päls på trampdynorna vilket dock måste anses vara en karaktär som är svårbedömd vid ett hastigt möte. För närvarande är dock förväxlingsrisken mellan de båda mårdarterna tämligen liten eftersom stenmården i princip bara är rapporterad i gränstrakterna mellan Skåne och Blekinge. Det finns några enstaka rapporter på Artfakta utanför detta område men ingen av dessa observationer är verifierad.

Det skulle vid ett hastigt möte även vara möjligt att förväxla skogsmåden med mink och iller men båda dessa är betydligt mindre, och har påtagligt kortare ben och mindre öron. Även uttern ska nämnas i dessa sammanhang. Uttern har också har en form av vit eller gråvit halsfläck men är betydligt större och har mycket små - eller nästan inga - öron. Uttern påträffas dessutom nästan alltid vid vatten. Skogsmården kan förvisso visa sig vid vatten där uttrar förekommer även om den främst hör hemma i skogen och i blandmiljö skog/hag/buskmark, även om den på grund av risken för fiender helst undviker öppna marker.

Skogsmård har en annan nära släkting som också är mörkbrun med gulaktig haklapp, sobeln (Martes zibellina), som tidigare fanns i hela Eurasiens taigabälte - i Skandinavien ända fram till 1600-talet. Den jagades emellertid intensivt på grund av sin päls och försvann därför från stora delar av sitt utbredningsområde. Numera finns den bara i östra Ryssland öster om Uralbergen. Någon förväxlingsrisk mellan skogsmård och sobel i Sverige är alltså inte möjlig.

Skogsmården på grankvist. Foto: Christer Hjert

Föda

Mården är en verklig allätare som lever av små däggdjur (allt från små gnagare via ekorrar till harar), fåglar inklusive fågelägg, insekter och bär. Den drar sig dessutom inte för att, främst vintertid, också äta as och kalasar då på exempelvis rådjurskadaver. Under sommaren lägger mården upp lager av fågelägg att användas vid bistrare tider. En mård kan öppna sin käke i 90° vinkel för att transportera ägg i munnen. Mården är en god klättrare men tar framförallt sina byten på marken.

Skogsmården visar sina vassa framtänder. Foto: Christer Hjert

Fortplantning

Skogsmård har en förhållandevis låg förökningstakt och har likt de flesta mårddjur en fördröjd fosterutveckling, implantationsperiod, i skogsmårdens fall på cirka 7 månader. Brunsttiden är i juli - augusti och dräktighetstiden är lång, mellan 230 - 270 dygn, just till följd av den fördröjda fosterutvecklingen. Sammantaget innebär det här att mårdens ungar föds i april - maj.

Skogsmårdar är polygynandrösa och både hanar och honor parar sig med flera partners. Kullarna består vanligtvis av 2 - 5 ungar, som är blinda, döva och utan tänder när de föds, men som har tjock, kort päls. Deras ögon öppnas från 34 - 38 dagar och de börjar äta fast föda när de är 36 - 45 dagar gamla, avvänjning sker cirka 6 veckor efter födseln. När de är 7 - 8 veckor gamla kommer den unga skogsmården upp ur hålan och når reproduktiv mognad när de är 12 till 18 månader gamla. Många honor får dock inte ungar förrän vid omkring 2 till 3 års ålder.

I vilt tillstånd kan skogsmården bli upp till 10 år gammal.

Boet och reviret

Skogmården lever i skogar och miljöer med omväxlande öppna marker och dungar. Den är, som nämnts, en god klättrare men fördrar att vistas på marken. Det sägs ofta att skogsmården främst föredrar gammelskog men studier har visat att det inte främst är skogens ålder som är det betydelsefulla utan den föda och det skydd den finner i gamla skogar som är avgörande och detta är inte nödvändigtvis kopplat till de äldsta skogarna. Jägarförbundet hänvisar till studier där man jämfört områden av naturskogskaraktär (i Ryska Karelen) med områden med, för norden, vanligt brukad skog (i Finland) och där fann man trots allt lite glesare med mård i det brukade landskapet, än tvärtom.

En individ har några få bon inom sitt hemområde, boet fungerar också som reproduktionsplats. Främst används ihåliga träd men även övergivna fågelbon, ekorrbon, bergsskrevor och hålor i marken används också. I synnerhet på vintern vid kallare temperaturer väljs oftare vila under jorden. Skogsmården är solitär, det vill säga. ensamlevande, förutom när det finns ungar i boet och givetvis förkommer även interaktioner mellan hanar och honor under brunsten. De skattade storlekarna på reviret varierar kraftigt i olika studier. Det är emellertid entydigt att hanarnas revir är större än honornas och att hanreviren överlappar e eller flera honrevir. Vissa källor uppger ett genomsnitt på 23 km² för hanar och 6,5 km² för honor medan andra källor uppskattar hanreviren till endast 2,2 km² och honreviren till 1,5 km². Förmodligen är variationen stor och delvis beroende på biotop, populationsstorlek/täthet och födotillgång. Även en viss säsongsvariation på revirstorleken är sannolik.

Att balansera på grenar är lätt. Foto: Christer Hjert

Hot

Mården har flera predatorer såsom räv, lo och större rovfåglar. Den främsta av dessa predatorer är räven och mården trivs inte i samma område som räv. Det har hävdats att detta beror på dels att räven är en direkt predator på mård dels på att de båda arterna är födokonkurrenter. Det är väl inte osannolikt att det är en kombination av båda dessa delar.

Det har konstaterats att mårdstammen ökade under 1980 talet i Skandinavien när rävstammen drabbades hårt av rävskabb men att den nu har gått tillbaka i och med att räven återhämtat sig. Så det synes hur som helst föreligga ett samband mellan dessa båda arters livskraft.

Utöver predatorer så förekommer även jakt

Ögonkontakt med skogsmård. Foto: Christer Hjert

på mård. Den jagas främst med slagfälla, men andra typer av fällfångst förekommer, och den jagas också genom åtling samt spårning av daglegan. Jakten är trots allt inte särskilt utbredd. Hår från mård används förvisso fortfarande i målarpenslar men främst är det, enligt Jägarförbundet, fråga om så kallad rekreationsjakt.

Historisk har skogmården och inte minst den nordskandinaviska skogsmården jagats flitigt på grund av att dess mörka pälsfärg gjorde den eftertraktad på kontinenten. Mårdskinn omtalas som skatteobjekt redan på 900-talet. I medeltida ballader nämns även kläder av mårdskinn som lyx- och statusplagg. I Magnus Erikssons Landslag från cirka 1350 förekommer ett visst skydd för bland annat mård. Där sägs i kapitel 19 (som heter om fångst av ekorrar) att - Nu får ingen gå i annans skog eller sin egen efter ekorrar, mård eller lekatt (hermelin) före Allhelgonadag. Överträdelse av stadgandet renderade i en bot om 3 örar. Även om det är oklart vad bötesbeloppet motsvarar i dagens penningvärde så fanns det alltså ett visst skydd för mården redan i mitten på 1300-talet.

Mårdar vid Angarnssjöängen

Hur är det då med mården vid Angarnssjöängen. Det är givetvis svårt att veta men sett till den allmänna information som finns om mårdens förekomst så bör det finnas åtminstone ett par tre mårdrevir i sjöängens omgivande skogar. Tittar man på rapporteringen på Artportalen så finns det bara en handfull rapporter om mård inom naturreservatet. Men som sagts inledningsvis är skogsmården i huvudsak nattaktiv, väldigt skygg och rör sig främst i skogen. De flesta som besöker sjöängen har dessutom nog snarare sin uppmärksamhet riktat ut mot sjöängen i stället för in i skogen. Rapporterna visar emellertid att dessa fantastiska djur finns alldeles intill oss även om vi sällan ser dem. Under andra veckan i maj 2023 rapporterades osannolikt nog två observationer av mård på olika ställen kring sjöängen - den ena av mig själv då jag hade ett magiskt möte med en nyfiken mård som varade i nästan 40 minuter innan jag gick för att det blev för mörkt - den ”skygga mården” var då fortfarande kvar. Dessa två rapporter skulle kunna indikera att det i vart fall var två olika individer även om det med säkerhet inte går att säga att det var så.

Jag avslutar denna lilla genomgång med en önskan om att ni alla någon gång får se denna fantastiska lilla predator i dess rätta miljö.

Skogsmården klättrar vidare. Foto: Christer Hjert

Fågelobservationer vid Angarnssjöängen andra kvartalet 2023

Skärpiplärka i all sin grace. 6 april vid Angarnssjöängen. Foto: Christer Hjert

Ett urval av intressanta observationer från Angarnssjöängen rapporterade i Artportalen, sammanställt av Andreas Viberg. Under perioden sågs en brandkronad kungsfågel, ny om än väntad fågelart för området.

AV **ANDREAS VIBERG**

På Artportalen har cirka 9000 observationer lagts in för Angarnssjöängen under kvartalet, och årslistan den 30 juni landade på 180 arter. Årets siffra 180 kan jämföras med 175 från samma datum 2022 och 184 arter under 2021. Närbelägna och till viss del jämförbara Fysingen samlade ihop 191 arter till och med andra kvartalet i år.

Rapportörer

EKE Erik Koppe, SPN Stefan Paulin, KON Kenneth Olausson, SSM Svante Söderholm, CHT Christer Hjert, ANY Aron Norrby, BSN Börje Scharin, KGS Karl-Gustav Sjölund, BBD Bertil Björklund, PNN Per Norlin, BEN Britta Eriksson, UIS Ulric Ilveus, MJN Magnus Johansson, JSG Julia Stigenberg.

April

1.4 Perioden inleds med 8 sträckande snösparvar (CHT).

4.4 En lappsparv rastar vid Lundbydiket (CHT med flera). Därefter ses upp till två lappsparvar på samma ställe under några dagar.

5.4 Sidensvans var svår under första kvartalet. Andra kvartalet lite lättare men bara noterad under två dagar med 10 exemplar som mest (KON med flera).

8.4 Antalet rastande bläsgäss toppar med 280 stycken (EKE), och bland dem finns 6 spetsbergsgäss (UIS med flera). Brunand är normalt lite knepig att få in vid Angarnssjöängen, men i år ses några stycken under första halvan av april (många observatörer).

9.4 En röd glada flyger förbi (LJN med flera). Därefter ses röd glada regelbundet under hela perioden (flera observatörer).

Foto: Jesper Norrby

Röd glada vid Grävlingholmen.

14.4 En 2k pilgrimsfalk cirklar över sjöängen (LJN med flera).

16.4 3 fjällgäss kommer in från ost över sjöängen och 2 stycken väljer att rasta (LJN). Därefter dröjer det två veckor till nästa observation, även då 2 stycken, som ses fram till 9 maj (många observatörer). En dvärgmås rastar (LJN med flera).

21.4 En rörhöna hörs från sjöängen (BEN). Därefter finns sporadiska rapporter på rörhöna men endast hörda läten. En stenfalk drar förbi (CHT).

23.4 Periodens andra dvärgmås rastar (KGS med flera). En ringtrast ses nedanför Skesta parkering (EKE).

28.4 Periodens andra och sista stenfalk ses (KON).

29.4 En jorduggla ses vid Utloppet (PNN). Den första av 4 rapporterade silvertärnor under perioden sträcker förbi (EKE).

30.4 Periodens observation blir den brandkronade kungsfågel, ny fågelart för området, som hittas av LJN vid Lappdal. Fågeln eftersöks av flera skådare men endast några lockläten hörs av några. Dessutom ses en adult hane stäpphök förbiflygande (BEN, MJN). Periodens tredje och sista dvärgmås rastar (EKE).

Maj

1.5 En jorduggla ses vid Granby (SSM).

2.5 En rastande drillsnäppa upptäcks, den stannar knappt en vecka (många observatörer).

6.5 En jorduggla jagar över Örstaåkern (ANY). En 2k kungsörn sträcker mot O, och en pilgrimsfalk ses över sjöängen (LJN med flera).

8.5 Första dubbelbeckasinspelet för året omkring Lundbydiket och Södra maden. Under ett fåtal kvällar kan sedan spelet höras men det var ett rätt trögt år.

12.5 En brun glada passerar över sjöängen (SPN, BSN). Dessutom en pilgrimsfalk (BSN) och en rödstrupig piplärka (KON).

13.5 Efter några år med höga nummer rapporterade på småfläckig sumphöna finns nu som mest 2 rapport-

erade samtidigt (SSM med flera).

15.5 En mindre flugsnappare sjunger vid Asphagen, som verkar vara en favoritbiotop för den lille. Därefter bjuds det på fina observationer en bit in i juni (många observatörer).

21.5 En sträckande smålom över Midsommarberget (UIS). Landet är numera nedlusat med ägretthägrar. Angarnssjöängen var dock något förskonat under perioden med som mest två stycken på plats samtidigt. Den första ses dagens datum (EKE).

23.5 En kungsfiskare flyger över Lundbydammen (EKE). Tyvärr stannar den inte, vi är många som saknar den på Angarnlistan.

25.5 En rosenfink sjunger vid Stora Ekhammaren (EKE med flera), finken hörs även nästa dag. Periodens enda observation av gräshoppsångare görs märkligt nog mitt på dagen (BBD). Ett ganska värdelöst nattsångarår i övrigt.

27.5 En kärrsångare sjunger från vanliga platsen i Ådalen (EKE). Den hörs sedan sporadiskt under ett par veckor (flera observatörer).

30.5 Myrsnäppa är ganska svår att se vid Angarnssjöängen men idag rastar 5 stycken vid Lundbydiket (SPN).

Juni

3.6 Hela 6 myrsnäppor rapporteras vid Byksberget (SSM).

5.6 Årets första kornknarr hörs vid Lundbydiket (SSM). Därefter hörs kornknarr frekvent under drygt två veckor, i första hand på Södra maden (många observatörer). Dessutom en turkduva kortvarigt vid Örsta (PNN).

8.6 2 svarta rödstjärtar ses på kvällen vid Skesta (JSG). En backsvala födosöker vid Lundbydiket, kanske häckar de någonstans i närheten? (KON).

11.6 En myrsnäppa rastar vid Lilla grundet (EKE, CHT).

Svarthakedopping i silverskimrande vatten. Foto: Mattias Ödevidh

Tjäderinventeringar i Tärnanområdet

Tjäderhonan har en vacker fjäderdräkt. Foto: Mattias Ödevidh

I våras fokuserade Stockholms Ornitologiska Förening (StOF) sin inventering av tjäderlekplatser norr om stan till Tärnanområdet. Aktiviteten skedde i samarbete med Nya Tärnangruppen. Tanken var att inventera ett större sammanhängande skogsområde och försöka hitta flera tjäderlekplatser som var sammanlänkade.

Att flera olika tjäderlekplatser har kontakt med varandra är viktigt för att långsiktigt kunna bevara en livskraftig tjäderpopulation i Stockholms rapportområde. Tärnanområdet är ett av få skogsområden norr om stan som fortfarande är tillräckligt stort för att inneha denna potential.

AV **MATTIAS ÖDEVIDH**

Bakgrunden till tjäderinventeringarna

Projektet att inventera tjäder startades egentligen 2022 av StOF:s tjädergrupp, som bildades när tjädern utsågs till Årets art av föreningen. En av orsakerna till att just tjädern valdes till Årets art är att tjädertätheten i Stockholms län är väldigt låg. I skriften ”Tjädern en kunskapsöversikt”, som givits ut av BirdLife Sverige, finns det ungefär tio år gamla siffror för tjädertätheten i skog inom Stockholms län. Siffrorna visar att tjädern inom Stockholms län har tredje minst täthet per kilometer i skogen i hela Sverige, endast Skåne och Gotland har en lägre täthet.

Enligt data från Svensk Fågeltaxerings standardrutter är tjädern också fåtalig i Stockholms län. Martin Green som arbetar på Svensk Fågeltaxering skriver: ”*I genomsnitt har det setts 1,24 tjädrar per år på standardrutterna i Stockholms län 2002 - 2022 (årlig variation 0 - 3, de allra flesta år har en individ setts.)*”. Artens förekomst i Stockholms rapportområde är således anmärkningsvärd låg, vilket har gjort det extra angeläget att finna och försöka skydda tjäderns lekplatser i Tärnanområdet.

I dagsläget är faktiskt bara några få procent av ytan i Tärnanområdet naturreservat eller Natura 2000 områden, och nyckelbiotoperna saknar ibland helt formellt skydd. Att finna tjäderlekplatser och skydda dem kan därför vara ett sätt att värna både andra arter och värdefulla skogsområden. Tjädern fungerar som en paraplyart. Genom att skydda arten samt dess lekplatser räddas förhoppningsvis flera andra samexisterande fågelarter och fina barrskogsområden med hög artrikedom, något som är väsentligt för den biologiska mångfalden. Andra fåglar som gynnas av att tjäderns livsmiljö skyddas kan exempelvis vara talltita, spillkråka och sparvuggla.

Hur gick tjäderinventeringarna till?
Som en första grund i inventeringsarbetet utgick vi från en habitatmodell som vi fått av BirdLife Sverige. Det är en karta där skogsområden med rätt förutsättningar för tjäderlekplatser har markerats utifrån en rad kriterier. Dessa kriterier kan till exempel vara att skogen är flerskiktad, innehåller en viss andel tall och myrmark, samt är tillräckligt stor för att tjäderlek ska vara möjlig.

Utöver detta har vi använt av oss av god lokalkännedom och den information som vi har fått av andra fågelskådare om tjäderlekplatser (vilken har varit nästan obefintlig). Även Gamla Tärnangruppens informationsmaterial och öppna data i Artportalen har tagits i beaktande. Förutom detta har vi improviserat och gått på magkänsla, något som visat sig ge fina resultat.

Kärntruppen under tjäderinventeringarna har främst bestått av tre personer: Per Claesson från StOF som tog initiativet till tjäderinventeringarna i Stockholms rapportområde. Tomas Fridström från Nya Tärnangruppen samt undertecknad. Vi har även gästats av flera personer som hjälpt till vid olika inventeringstillfällen. Tillsammans har vi gått många mil i obanad terräng under våren och tidig försommar för att finna spår av tjäderspel, som till exempel spelspillning eller släpspår från tjädertupparnas vingar i snön. Vi har även utfört kvällsinventeringar och övernattningar på särskilt intressanta platser.

Resultat och skrivelser till skogstyrelsen
Vad har då resultatet av vårens inventeringar i Tärnanområdet blivit? Sammanlagt har vi funnit sex tjäderlekplatser i Tärnanområdet. Av dessa sex platser är endast en lokaliserad i ett naturreservat, de andra fem ligger i områden som varken är nyckelbiotoper eller naturreservat. De var därmed så gott som oskyddade när vi fann dem.

Foto: Mattias Ödevidh

Ovan en tjäderfjäder, nedan ett tjäderägg.

Foto: Mattias Ödevidh

Utöver dessa sex tjäderlekplatser har vi känning på ytterligare två mindre områden där tjäderspel sannolikt förekommer i någon grad. På dessa platser har vi funnit mindre mängder spelspillning samt sett tjäder, även om vi inte hunnit med exempelvis kvällsinventering eller övernattning, då vi bara har varit ett fåtal aktiva som inte förmått detta.

Det finns också ett antal potentiella områden kvar att undersöka i Tärnanområdet som vi inte hunnit besöka. Säsongen för inventering är kort och vi kommer sannolikt behöva återvända till vissa platser nästa år för att bättre uppskatta antalet spelande tuppar etcetera. Eftersom det finns många avverkningsanmälningar i Tärnanområdet och tyvärr avverkas en hel del är det ibland en kamp mot klockan, något som vi tyvärr bittert fått erfara.

Spelande tjädertupp. Foto: Mattias Ödevidh

En av tjäderlekplatserna som vi lokaliserat har sannolikt nödgats flytta till ett närliggande skogsområde på grund av ett kalhygge i kärnområdet, vilket troligtvis påverkat spelet negativt även om det har överlevt. Vid en annan tjäderlekplats har markägaren genomfört avverkningar på flera hektar inom femhundra meter från lekplatsens centrum. På denna plats har Skogsstyrelsens med hänvisning till granbarkborre beslutat att avverkning får ske om den inte utförs under häckningsperioden. Detta är enligt vår bedömning sannolikt mot myndighetens egna riktlinjer. StOF hade för denna plats skickat in en skrivelse där föreningen yrkade på ett artskyddsbeslut. I denna skrivelse hänvisade de till aktuell lagstiftning såsom artikel 5 i fågeldirektivet och artikel 12 i livsmiljödirektivet.

Mer positivt är då att Skogsstyrelsen vid en annan tjäderlekplats som inventeringsgruppen lokaliserat, och som StOF därefter skrivit en skrivelse om, fattat ett beslut om att all skog inom en kilometers radie från centrum ska beläggas med restriktioner för skogsbruk. Inom 500 meters radie ska restriktionerna dessutom vara än striktare enligt riktlinjerna som finns. Detta är givetvis mycket glädjande eftersom det finns flera andra rödlistade arter i området och tillika skyddsvärd natur, som självfallet kommer att gynnas av beslutet.

De fyra andra tjäderlekplatserna håller tjäderinventeringsgruppen koll på genom ett program som BirdLife Sverige har utvecklat, som larmar om en avverkningsanmälan kommer in i deras närområde. Skrivelser kommer att skickas till Skogsstyrelsen för de tre av dessa fyra platser som inte ligger i naturreservat. De två andra platserna som vi har fått känn på, kommer att inventeras igen nästa år. Förhoppningsvis kan vi ringa in dessas kärnområden då.

Målet är givetvis att värna tjäderns lekplatser. Detta för att behålla en långsiktigt livskraftig tjäderpopulation inom Stockholms rapportområde.

Bioblitz i Skesta hage 2023

Samling kring runda bordet i Skesta hage. Foto: Gunnar Hesse

Den sjätte Bioblitzen i ordningen gick i år av stapeln den 1 juli i Skesta hage. Det var en aktivitet som lockade deltagare med många olika artkunskaper.

AV **ULRIC ILVEUS**

Väderprognosen såg lovande ut efter en regnig fredag och fortsatt regn på söndagen. Den utlovade prognosen om uppehåll och växlande molnighet uppfylldes och det blev en fin dag i hagen med ömsom sol och ömsom lite mulet, men inget regn. Tyvärr blåste det rätt så kraftigt under dagen, men i stort påverkade detta inte genomförandet i nämnvärd grad.

Som vanligt i planeringsstadiet för denna dag så kontaktades ett antal, inom sina områden, duktiga personer varav några kunde delta medan andra tyvärr fick tacka nej då de var uppbokade på annat. Även detta år fick vi till slut ihop en mycket kompetent uppställning av deltagare för att hitta och identifiera så många arter som möjligt.

Först ut även i år var fågelgänget med Stefan Paulin i spetsen som startade redan vid 05.30 för att fånga de allra tidigaste fåglarna och vi andra började sedan anlända från 08.00 och framåt. Totalt deltog cirka 30 - 35 personer på aktiviteten under dagen som slutade vid 16.30.

Vid den officiella starten klockan 09.00 höll undertecknad en mindre genomgång av dagens aktivitet och vilka regler som gäller för infångande och bestämning av olika arter. En kort presentation genomfördes också av enskilda deltagares olika kunskapsområden så att de som ville lära sig om nya arter och artgrupper visste vem de kunde slå följe med.

Grillplatsen var som vanligt basen där vi kunde återsamlas för att visa upp och diskutera olika fynd, leta i medtagen litteratur efter arter vi observerat samt självfallet fika, prata och umgås i allmänhet.

Under dagen undersöktes hagen och stranden nedom hagen således både i grupp och individuellt med hjälp av ögon, öron, kikare, kameror, luppar, håvar och feromonfällor. Olika metoder som användes var till exempel bankning, slaghåvning och trampning. Dessa metoder användes för att hitta alla kryp som gömmer sig i jord, förna, gräs, träd och vass. Allt skall upptäckas!

Då vissa arter är svåra att bestämma direkt i fält så har det även tagits en ansenlig mängd foton som har analyserats för att säkerställa rätt arttillhörighet. Även med foto så är det inte ovanligt att det trots allt inte går att artbestämma vissa arter, och då får vi lämna dessa obestämda. Totalt rapporterades det in 442 olika taxa som observerats under dagen på Artportalen. Totalt för alla sex bioblitzar så är det i dagsläget 981 taxa inrapporterade.

De arter värda att nämna kan vara de tre rödlistade kärlväxterna månlåsbräken, slåtterfibbla och backtimjan som även observerades i år. Dock har värmen och torkan gått hårt åt backtimjan som inte var lika rikligt förekommande som förra året. Även ängsnattviol har rapporterats i år som också är rödlistad. Sedan bör det nog redas ut ifall det är nattviol eller underarten ängsnattviol då båda arterna är rapporterade och endast den senare är rödlistad.

Inom fågelgruppen så observerades 18 rödlistade arter totalt under dagen jämfört med 13 rödlistade arter 2022. Fiskgjusen visade upp sig fint under dagen, tyvärr utan byte i klorna, vilket i så fall hade gett oss den första fiskarten på Bioblitzen. I gruppen ryggradslösa djur så kan i nuläget nämnas sälgskimmerfjäril, som jag trodde var den första i naturreser-

Foto: Gunnar Hesse

Slaghåvning och trampning vid sjöängen.

Foto: Tommy Råshammar

Fotodokumentation.

Foto: Gun Larsson

Större vårtbitare.

vatet. Det visar sig dock att det finns 5 tidigare fynd redan. Det finns även en stark misstanke om att det också kan vara den ännu mer ovanliga aspskimmerfjärilen, och inte sälgskimmerfjärilen. Just nu är det inte helt utrett, och skulle det visa sig vara just aspskimmerfjäril så får vi återkomma om det. Hela tre glasvingearter lyckades vi fånga via feromon, vilka var myrlik glasvinge, äppelglasvinge och vinbärsglasvinge samt att det också observerades två rödlistade fjärilarsarter, nämligen sexfläckig bastardsvärmare och mindre bastardsvärmare. Den så hett eftertraktade svartfläckiga blåvingen lyste tyvärr med sin frånvaro, men vi fick njuta av flera andra blåvingearter.

Svampar blev en artgrupp där vi kunde öka det totala antalet observerade svamparter från 23 till 37 arter tack vare Anton Lundberg som var med och fokuserade ihärdigt på denna artgrupp. Torkan som varit i juni är tyvärr inte till fördel för svampar i allmänhet.

Klockan 22.00 så fortsatte Bioblitzen med fladdermöss i centrum. Totalt åtta personer samlades vid grinden ned till Skesta hage. Direkt vid grinden svärmade pingborrarna i ett antal enar och även nere vid grillplatsen svärmade samma art för fullt i de höga granarna. Runt 22.30 observerades den första fladdermusen av arten större brunfladdermus. Senare jagade även vattenfladdermus och framför allt nordfladdermus runt samma granar. Totalt noterades fyra arter av fladdermus under förnatten fram till 23.45 då vi avslutade. Vi fick även signaler från fyra mindre vanliga arter som behöver analyseras vidare för att kunna säkerställas.

Slutresultatet kommer att redovisas i kommande nummer av Rallen.

Undertecknad vill sända ett stort tack till alla som deltog under dagen och bidrog med sina värdefulla kunskaper. Jag hoppas att ni alla har tid och lust att göra om Bioblitzen även 2024 då vi förhoppningsvis har fått ett förnyat tillstånd av länsstyrelsen, då 2023 var sista året på nuvarande tillstånd.

Foto: Roland Olsson

Gulvingad fältmätare.

Foto: Ulric Ilveus

Vit borstspinnare.

Färgmärkt gluttsnäppa vid Angarnssjöängen

Vadande gluttsnäppa – ej den färgmärkta. Foto: Kenneth Olausson

AV **ERIK KOPPE**

Den 24 juli 2023 upptäcktes en färgmärkt gluttsnäppa vid Angarnssjöängen. Den var på plats till den 27 juli, det vill säga i fyra dagar. Den höll till runt Lilla grundet hela tiden. Jag såg den aldrig flyga.

Efter en del efterforskning så fick jag kontakt med två ringmärkare i Europa. Det visade sig att gluttsnäppan var ringmärkt första gången 22 mars 2013. Tyvärr framgick inte åldern då. Gluttsnäppan har sedan kontrollerats 8 gånger i Portugal mellan åren 2014 och 2022. För första gången vet man nu vart den tar vägen på våren och sommaren. Den har förmodligen varit i norra Sverige och var på väg söderut igen när den upptäcktes vid Angarnssjöängen.

Trots fågelns höga ålder hoppas jag att vi får återse denna gluttsnäppa även nästa år. Gluttsnäppan var färgmärkt med en orange och en grön ring på vänster ben och en röd och en grön ring på höger ben.

Pilgrimsfalk från sibiriska tundran?

Mats Andersson och Kenneth Olausson upptäckte den 22 augusti en ung ljus pilgrimsfalk med lite annorlunda teckning än ”normalt”. Enligt Dick Forsman, finsk rovfågelexpert och författare så rör det sig om en extremt nordlig pilgrimsfalk som på något sätt förirrat sig till Angarnssjöängen.

AV **KENNETH OLAUSSON**

Foto: Kenneth Olausson

Nattlys i Skesta hage 2023

Nattlys i Skesta hage - full aktivitet. Foto: Gunnar Hesse

Det sjätte nattlyset i Skesta hage genomfördes i år natten mellan den 8 och 9:e juli. I år var det ett samarrangemang med Stockholms Entomologiska förening inom det så kallade ”Lepidopterologiskt Initiativ” som leds av Niclas Eklund och Julia Stigenberg. Läs mer om aktiviteten i denna artikel.

AV **ULRIC ILVEUS**

Vid niotiden på kvällen anlände undertecknad och Micke Johansson till hagen och då var det redan flera deltagare med Niclas och Julia i spetsen som hade börjat att rigga för kvällen. Totalt blev det fem olika stationer denna gång, två stationer med kvicksilverlampor (ett lakan och ett ljusfångsttält), två stationer med så kallad LepiLED-lampor dels i en Ikea garderob (i tyg), dels ett vanligt lakan och slutligen en ljusfälla som Micke Johansson hade med sig.

Vid 22.00 hade det redan samlats ytterligare deltagare vid grillplatsen, men eftersom vi informerat om att vi skulle samlas vid parkeringen till Skesta hage så gick Ulric dit för att se ifall det fanns fler hugade deltagare. Och mycket riktigt fanns där tre personer till som var sugna på att vara med. I år var det deltagarrekord, med hela 18 personer som deltog mer eller mindre tid under natten. Kvigorna vid sjöängen tyckte också att nattlyset verkade spännande och försökte vara med, men fick tillfälligt stängas ute från hagen med hjälp av de elanordningar som finns vid grinden mot sjöängen. Vid 22.30 tändes alla lampor och sedan är det bara att vänta och se vad som kommer flygande. Då det inte är riktigt mörkt vid den tiden tar det en liten stund innan det blir någon aktivitet på lakanen.

I väntan på mörkret kunde vi även i år njuta av svärmande pingborrar runt den grova granen vid grillplatsen. Något senare jagade även

vattenfladdermus runt samma grillplats, strax över våra huvuden. Fladdermusen kunde artbestämmas med hjälp av en så kallad ultraljudsdetektor.

Den första nattfjärilen att ha den goda smaken att besöka en station var den lilla, men vackra smultronsikelvecklaren, och därefter fortsatte det att komma in arter vartefter. Undertecknad spenderade en del tid på att verkligen säkerställa att våra två rödlistade fjädermott fortfarande finns kvar i hagen, och dessa gjorde oss inte besvikna. Både det linjesprötade timjansfjädermottet och det fläcksprötade timjansfjädermottet hittades i minst 10 exemplar vardera. De gillade framför allt att komma till de två stationerna som betjänades med LepiLED-lamporna. För att skilja dessa två systerarter åt så behöver man undersöka dess antenner med lupp. Även den otroligt vackra gulröda jungfrulinspraktmalen, som även den är rödlistad, återfanns i år.

Under natten kunde vi notera att det var många nya arter som vi inte hade haft under våra tidigare fem nattlys med arter som guldfly, bandad hallonspinnare (2 exemplar), streckfly och inte minst ett östligt molnmott som är en, som namnet anger, mer östlig art och då även mer ovanlig.

Totalt under natten fick vi totalt ihop 97 olika arter vid de fem stationerna som lyste fram till 02.30. Detta var det tredje bästa resultatet vi haft efter 2018 (126 arter) och 2022 (112 arter).

Under hela kvällen och natten så hördes minst två, kanske tre, spelande småfläckiga sumphönor och när vi avslutade natten på parkeringen 03.00 jagade större brunfladdermus snyggt framför oss alla. Allt detta tycker jag påvisar hagens och naturreservatets höga naturvärden som det är värt att kämpa för, bevara och underhålla.

Artbestämning pågår. Foto: Gunnar Hesse

Vem där? Foto: Ulric Ilveus

Stort tack till alla som deltog på nattlyset i allmänhet och till Niclas Eklund och Julia Stigenberg i synnerhet. Då detta var det sista året på nuvarande tillstånd så kommer undertecknad att söka ett nytt femårigt tillstånd att få genomföra fler nattlys, och då även på andra platser inom naturreservatet. Så nästa år kör vi kanske fler än ett lys, och på andra platser inom naturreservatet. Det ser jag verkligen fram emot!

Vitkindade gäss på väg mot Arktis

Vitkindade gäss sida vid sida. Foto: Anders Axencrantz

AV **KJELL ERIKSSON**

I våras, den 12 maj, var jag ute i Vallentunatrakten och inventerade sjöfåglar i ett antal sjöar inom kommunen. När jag väntade på bussen vid Lövhagen, nära Norrsjön i Össeby-Garn, hörde jag svagt skällande, gläfsande läten uppe i skyn.

De visade sig komma från fyra stora flockar vitkindade gäss, som sträckte över på mycket hög höjd mot NO. Antalet gäss bedömdes vara mellan 250 – 300 men träd skymde så antalet kan ha varit betydligt fler.

Observationen var överraskande och intressant så senare besöktes Artportalen för att se vad som var i görningen. Där fanns rapporter om att ett förhållandevis stort nordostriktat sträck av vitkindade gäss hade berört Östra Svealand och Gotland kring mitten av maj månad.

Den 13 maj räknades tusentals nordoststräckande vitkindade gäss på ett flertal platser efter Sörmlandskusten, bland annat 2700 vid Strandstuviken. Även norra delen av Stockholmsområdet berördes samma dag.

Vid Angarnssjöängen förekom den så kallade ”Sitt-å-glo”-räkningen av fåglar och 605 vitkindade noterades sträcka mot NO av räknarna och vid Fysingen iakttogs 635 gäss av denna art i samma riktning. Även vid Fornborgsberget i Järfälla passerade 320 vitkindade mot NO.

En del av de sträckande gässen som sågs norr om Stockholm denna dag kan dock ha setts och också räknats på någon av de andra nämnda lokalerna. Vid Gotland är det normalt med stora sträck av arktiska gäss under våren och här räknades på många håll tusentals vitkindade gäss på väg mot NO under dagarna 15 - 18 maj. 10 000 passerade Västergarn den 16 maj och 30 000 sträckte förbi vid Sallmundsudd, SV Faludden, den 18 maj. Målet för dessa gäss som sträcker kring mitten av maj är den arktiska kusten i norra Ryssland där den stora ön Novaja Zemlja, vid Barents hav, är ett viktigt häckningsområde.

Mindre strandpiparna vid Angarnssjöängen

Mindre strandpipare som parar sig vid sjöängen, april 2023. Foto: Peter Ström

AV **HANS-GEORG WALLENTINUS**

I Rallen nummer 2 2023 skrev Kenneth Olau -sson om bland annat mindre strandpiparnas förekomst vid sjöängen. Mindre strandpiparen är en art man (i vårt närområde) mest kopplar ihop med utbrutna grustag med små vattensamlingar i botten. Exempel är grustagen vid Ledinge (Rö) och deponiområdet på Löts avfallshanteringsanläggning. Dessutom häckar de vid Angarnssjöängen, som är en helt annan miljö och naturtyp.

Jag tänkte därför att det skulle vara intressant att skriva något i Rallen om hur det hela började. Kenneth konstaterar att den första registrerade häckningen skedde 1986. Och var det något som hänt just då och som kunde förklara varför de plötsligt började häcka i den här, för strandpiparna, udda miljön?

Restaurering

Angarnssjöängen med omgivningar blev naturreservat 1982 och det hade i det samman-

hanget tagits fram ett program för restaurering av sjöängen. Restaureringsarbetena genomfördes 1984/85. Ritningar hade tagits fram av en lantbruksingenjör, för övrigt den sista med den titeln i landet. Han kunde med hjälp av några diagram visa hur det skulle gå att höja årsmedelvattenytan i sjöängen utan att skada omgivande åkermarker allt för mycket. Trots det behövde mark lösas in bland annat på Örsta mellan grinden vid Midsommarberget och bort mot Lundbydiket (det ursprungliga diket mellan sjöäng och åker finns fortfarande kvar).

Tyvärr var ingenjörens käpphäst att lösa vattenståndskonflikter genom att bygga dämmen. Fasta dämmen. Trots att vi som var aktiva från ornitologiska sidan protesterade vildsint, eftersom vår definitiva uppfattning var att det här fasta dämmet skulle medföra en accelererad igenväxning av hela sjöängen. Men myndigheterna gick inte på den linjen utan det byggdes ett fast dämme på samma ställe som nuvarande dammlucka finns.

För att syresätta vattnet (tror jag argumentet var) grävdes en damm mellan Skesta hage och det fasta dämmet, som skulle vara så djup att det inte var någon risk för igenväxning. Det innebar ett medeldjup på 2 - 2,5 meter. Merparten av de bottenmassor som grävdes upp blev en ny strand på västsidan av dammen, medan en del användes till en dammvall mot nedströmssidan och som anslöt till det fasta dämmet. Dämmet försågs med ett så kallat Thomsonöverfall. Detta är helt enkelt att man i dammens bottenbalk tar ut en V-formad öppning för att det (oftast) skulle finnas en minimitappning till utloppsån förbi Målsta. (Inom parentes sagt, har ån fått en mängd namn. Men längst ned har den under flera sekel hetat Lillån. Den mynnar i Husaån (”Storån”) ungefär vid bron mot Husa gård.)

Mindre strandpipare. Foto: Peter Ström

Materialet till dammvallen

De bottensediment som grävdes upp bestod till en ansenlig del av döda växter och växtdelar. Resten var gyttja och lera. När luftsyret började komma åt gyttjan och växtdelarna, startade en nedbrytningsprocess vilket bland annat ledde till att lagrat organiskt svavel frigjordes. Det här svavlet oxiderades därefter till svavelsyra och svavelsyrlighet. Det märktes omedelbart på bland annat dammvallen. pH, som normalt ligger över 7 i jord sjönk till under 4 (i den suraste granförna man kan leta upp ligger pH på 4,1). I surhetsgrader under pH 4 växer mycket litet (det är ju en svag syra) och dammvallen blev en botanisk öken. Det tog tio år innan det började komma in lite växter på vallen.

Detta gillade de mindre strandpiparna. Här fanns plötsligt en miljö de kände sig hemma med: öppen, torr mark med vatten i närheten. De började alltså häcka här när arbetsmaskinerna dragit sig tillbaka 1985. Och så fortsatte de så länge vallen var någorlunda vegetationsfri. Som vi fågelansvariga förutspått medförde det fasta dämmet en så snabb och kraftig igenväxning av hela sjöängen att länsstyrelsen fick igenom en ny restaureringsplan, som omfattade bland annat ett rörligt dämme. Restaureringen genomfördes 1994. Dessutom avverkades en mängd träd i närheten av sjöängen. Annars hade till exempel Byksberget varit en skogsdunge idag och skogen mellan Asphagen och fågeltornet gått fram ända till vattenbrynet.

Igenväxningen av dammvallen medförde att de mindre strandpiparna började söka sig till andra ställen i sjöängen. Men de har ändå hållit sig kvar, trots att den ursprungliga miljön inte längre har det värde för piparna som den hade i början.

Kan man kalla detta för traditionens makt?

Mindre strandpipare.
Foto: Kenneth Olausson

Stenskvätta hanne och hona, på samma stolpe. Foto: Arne Berneklint

Björn Nordling - styrelsemedlem

Mitt naturintresse fick en kick med föredrag av Nils Linnman, som visade skioptikonbilder på hembygdsgården 1957. Föräldrarna gjorde sitt, genom att tidigt släpa ut mig i naturen i Täby, som i början på 50-talet fortfarande var en lantlig idyll med luktande grisgårdar och smala grusvägar omgivna av frodig växlighet med många okända insekter att upptäcka.

AV **BJÖRN NORDLING**

Foto: Cesse Montelius

Björn Nordling årgång -45.

Jag kom på okänt sätt över tidskriften Fältbiologen och blev snart engagerad i Roslagsklubben på olika styrelseposter. (Lokalavdelning till SFU, Sveriges fältbiologiska ungdomsförening.) Information var viktig för mig redan då och många kvällar där skolarbetet kom i kläm, ägnades istället åt att skriva program med mycket TipEX och trasslande färgband. Sedan över till den handdrivna kopieringsmaskinens spritstenciler på fritidsnämnden.

Roslagsklubben var inte så specialiserad. Vi tittade och lyssnade på allt och var inte så medvetna om framtiden. Men det passade mig som var generalist och inte var så duktig på något speciellt. Det var en lärorik tonårstid som gav vänner för livet. Sedan kom ”lumpen” och tonåren tog slut.

Telekommunikationer och kvalitetsutveckling på Televerket/Telia blev sen mitt värv.

Jag besökte sjöängen sporadiskt under 1970-talet till 90-talet. Mest på vårarna, då fåglarna lockade. Det övriga naturinnehållet följde liksom med. Men jag måste ha varit där på väldigt udda tider. Det var nästan aldrig någon annan där.

På något sätt kom jag ändå i kontakt med Angarngruppen och anmälde mig runt sekelskiftet som stödjande, men inte aktiv medlem. Jag visste ju inte om jag platsade i sällskapet. Kom med tiden (2009) över ett häfte om trollsländor och följde med på en exkursion som jag hittade i programmet. Träffade några trevliga deltagare och blev fast. Jag följde sen med på det mesta. Lärde mig mycket på månadsrundorna. Man fick göra bort sig på artningen och lärde sig av misstagen. Köpte tubkikare och upptäckte en ny värld. På något sätt utmärkte jag mig, så överraskande nog blev jag föreslagen och invald i styrelsen 2010.

Naturvårdsektionen blev ledig och där kunde jag inrikta mig på naturvårdsfrågor. Innebar att hålla koll på vad som händer inom naturresevatet och föreslå förbättringar. Se över tillgängligheten för allmänheten eller rapportera i allmänhet. Detta innebar samarbete med länsstyrelse och kommun, då vi blir tillfrågade som sakunniga. På det hela intressant och givande.

Samtidigt bidrog jag till att utveckla in-

formationen mot digital presentation och lagring. Webbplatsen angarngruppen.se fanns sen tidigare och har nu blivit vår viktigaste kontakt med medlemmarna. Genom digitalisering av många analoga dokument, blev historik och fakta mycket tillgängligare för medlemmarna via webbplatsen. Vårt informationsblad Rallen är också en viktig del, men där bidrar jag i mindre omfattning.

Nu får jag tyvärr ligga lågt med naturvården på grund av att jag inte kan komma ut i fält så lätt. Bytte till informationssektionen och satsar nu helt på webbplatsen och det som är knutet till den, som digitala arkiv och Facebook.

Mitt mål är att informationen ska vara riktad, snabb, uppdaterad och lättillgänglig. Information i alla dess former för att nå ut till våra medlemmar är kittet som håller ihop en förening.

Stefan Paulin - styrelsemedlem

Angarnssjöängens meste fågelguide.
Foto: Roffe Andersson

Jag heter Stefan Paulin och är 78 år. Numera är jag heltidspensionär men under hela mitt yrkesverksamma liv arbetade jag med systemutveckling inom IT eller ADB som det hette när jag började på 60-talet.

AV **STEFAN PAULIN**

Startår för min medverkan i Angarngruppens styrelse var 1997 eller möjligen 1996. Föreningens kassör har jag i alla fall varit sedan 1997. Under den tid som flutit sedan dess har jag fått vara med om att föreningen utvecklats på ett fantastiskt sätt. Antalet medlemmar har ökat från knappa 100 till strax under 400. En omfattande exkursionsverksamhet med exempelvis våra månadsrundor, har tagits fram. Föreningens intresseområde har också utvecklats från att mest fokusera på fåglar till att omfatta stora delar av faunan och floran.

Förutom de administrativa aktiviteterna i föreningen har våra fågelmatningar och arbetet med holkbeståndet runt Angarnssjöängen legat mig varmt om hjärtat.

Mitt huvudintresse är fåglar, men jag försöker lära mig mer om övriga artgrupper inom föreningens intressesfär även om det numer inte är så lätt att ta in nya kunskaper. Jag har varit fågelskådare sedan barnsben och besökte tidigare en hel del fågellokaler i Sverige. Idag blir det mest skådning i närområdet, bland annat lägger jag mycket tid på tomtskådning. Viss skådning blir det också av familjeskäl på Västkusten.

Hästflock vid Angarnssjöängen. Foto: Kenneth Olausson

Nybyggnation av häststall, ridhus och ekonomibyggnader vid Hacksta?

AV **GUNNAR HESSE**

Angarngruppens styrelse har blivit uppmärksammad på en bygglovsansökan för nybyggnation av en större anläggning för privat hästverksamhet på Hacksta 1:1. Anläggningen avses utgöras av ridhus, stall för cirka 30 hästar samt tillhörande ekonomibyggnader, bland annat en potentiell förbränningsanläggning för gödsel. Anläggningen är avsedd att vara placerad inom Angarnssjöängens tillrinningsområde, direkt invid gränsen till Natura 2000-området och de gravkullar som är belägna söder om sjöns utlopp.

Styrelsen har yttrat sig till Vallentuna kommun och påpekat att en miljökonsekvensbeskrivning behöver tas fram innan beslut om bygglov för att klargöra vilka miljökonsekvenser anläggningen skulle medföra för Angarnssjöängen, framför allt risk för ökad näringstillförsel med ökad igenväxning som följd. Hacksta 1:1 äger mark även inom Natura 2000-området och denna kan förmodas komma att behöva utgöras av beteshagar. Styrelsen har framhållit risken för att bete för hästar skulle komma i konflikt med allmänhetens rätt att röra sig fritt inom reservatet.

Även Länsstyrelsen i Stockholm har lämnat ett yttrande där man betonar det olämpliga i den föreslagna placeringen inom ett fornlämningsområde mellan tre gravfält. Området utgörs av riksintresse för kulturmiljö just med avseende på den rika förekomsten av fornlämningar från järnåldern. Länsstyrelsen bedömer även att det med all säkerhet finns ytterligare, ännu okända, fornlämningar inom området.

Styrelsen bevakar aktivt ärendets fortsatta förlopp.

Harar vid Angarnssjöängen

Fälthare i sommargrönskan vid Angarnssjöängen. Foto: Kenneth Olausson

I serien om däggdjur vid Angarnssjöängen har turen kommit till hare. Den ena, fälthare, ses överallt på fälten runt sjöängen. Den andra, skogshare verkar ingen ha sett i området sedan 1990-talet. Vi börjar med den som finns så får det bli lite avslutande om skogsharen.

AV **KENNETH OLAUSSON**

Fälthare förekommer inte naturligt i Sverige. Den utplanterades på Ven i Öresund i mitten av 1800-talet och senare i Skåne, där den snabbt förökade sig och var utbredd redan i början av 1900-talet. Därefter spred den sig både naturligt och genom nya utplanteringar i jordbruksområdena upp genom Götaland och Svealand. I samband med 1980-talets hårda rävskabbår fick den ordentlig spridning och etablerade sig då även långt upp efter Norrlandskusten. Arten förekommer naturligt i stora delar Europa och österut genom Asien ungefär till Mongoliet. Den kallas ibland även för tyskhare.

Alla harar är nattaktiva och har därmed någorlunda bra mörkerseende. Om man tänker på hur deras ögon sitter på huvudet där ögongloberna sticker ut så inser man att de nästan kan se helt runt omkring sig. Hörseln är dock deras viktigaste sinne. De långa ytteröronen som kan vridas åt olika håll ger möjlighet att lokalisera även det minsta ljud. Till detta kommer även ett bra luktsinne. Men den behöver det. Många är predatorerna och även om haren är vårt snabbaste landlevande djur med hastigheter upp till 80 km/tim så har den bland annat räv, lodjur, mård, duvhök, kungsörn och berguv att hålla sig undan ifrån. Fantastiska jägare, så haren behöver

fantastiska sinnen.

I och med att haren ökade så starkt under rävskabbutbrottet på 1980-talet så förstod man hur besvärlig räven är som predator för hararna. Man beräknar att räven står för cirka 60 procent av dödligheten bland de vuxna hararna. Nu är den besvärligaste tiden för en hare inte som vuxen utan under ungdomstiden. De flesta går åt från födsel fram tills de är 12 veckor gamla och därefter blir fördelningen mellan predatorerna jämnare. Hararna blir sällan mer än 2 - 3 år även om de kan bli upp till 12 år gamla. Det största hotet mot hararna är förstås inte andra fyrbenta eller flygande predatorer utan det handlar som i så mycket annat om de habitatförluster som uppstår utifrån de tvåbenta predatorernas jord- och skogsbruk.

Visste du förresten att hanens förmåga att springa gör den till ett av världens tio snabbaste djur på land. Snabbast är geparden som kommer upp i strax över 100 km/tim men haren kan alltså springa i stort sett lika snabbt som lejon, puma och jaguar. Det gör att den kommer någonstans mellan femte till åttonde plats bland de landlevande djuren när det gäller snabbhet.

På dagtid lägger sig hararna och vilar tämligen platt i en daglega. De ligger still så de inte ger ifrån sig vittring och trycker hårt så att en räv kan gå förbi på några meters håll utan att upptäcka den. Det här innebär förstås också att den ibland överskattar sin förmåga och blir ett enkelt byte eller att den plötsligt springer upp mitt framför fötterna när man är ute och går i deras marker.

Hararna äter mest blad av örter och gräs men även rötter, kvistar, spannmål, knoppar och bark finns på menyn. Det sista känner många av oss som har fruktträd väl till. Utanför parningstiden lever de oftast ensamma. Under parningstid kan man däremot se många som ser ut att springa ikapp och det är precis så det är. Det är då nästan alltid en hona som jagas av ett antal hanar.

Snabbhet och kondition testas, fler och fler faller ifrån, den snabbaste och starkaste vinner första tillgång till honan. Men sen parar hon sig ofta med fler så det är inte säkert att vinnaren blir far till ungarna i alla fall. Det är i samband med denna kapplöpning som man kan se hanar bli osams. De ställer sig då ibland på bakbenen och boxas med framtassarna.

Parningstiden sätter i södra Sverige igång i början av året och honan kan efter en dräktighetstid på cirka 45 dygn föda den första kullen redan i februari. Den första kullen består oftast då av bara någon/några få ungar medan årets övriga två eller tre kullar kan ge ända upp till fem ungar.

Fälthare med bister uppsyn. Foto: Kenneth Olausson

Skogsharen är kvick när det väl gäller. Foto: Kenneth Olausson

Om du vill se aktiva fältharar i Angarnssjöängen så ska du vara där tidigt på morgonen eller sent på kvällen och spana över fälten. Lyckas du pricka någon av parningsperioderna så har du möjlighet att få se den häftiga tävlingen om honans gunst och har du riktig tur får du då också se några av de jagande hanarna boxas.

När det gäller skogshare så försvann den från vårt område under 1990-talet. Det beror både på förändring i habitat, klimat (varmare vintrar utan snö) men förmodligen framförallt på fältharens expansion. När det blev uppgång för hare under 1980-talet så blev det en kraftfull spridning norrut för fältharen. Då den är lite större och starkare har den troligen konkurrerat ut skogsharen och tryckt den norrut. Skogsharen behöver dessutom snö för att dräkten ska komma till sin rätt då den blir vit på vintern. Genom forskning vet vi att dödligheten ökar för skogshare under snöfattiga vintrar. Skogsharen har minskat så snabbt i antal från toppåren i slutet av 1980-talet att den gått från att betraktas som livskraftig till att numera vara rödlistad som nära hotad.

Skillnaderna mellan arterna i livsföring är generellt sett inte så stora. De lever oftast i olika habitat vilket deras namn förklarar. Det betyder förstås att kosthållningen blir lite annorlunda mellan arterna där skott, bark, örter, ljung och bärris dominerar för skogsharen. Antal kullar och ungar är ungefär likvärdigt även om skogsharen kan få upp till sju ungar i en kull.

Att se skillnad på arterna under sommaren kan vara besvärligt. Skogsharen är lite mindre, knubbigare och svansen är kortare. Vidare är dess päls gråaktig medans fältharens är fläckigare åt det gulbruna hållet. Om man är ovan så är det enklaste om man kan se svansen. Förutom att fältharens svans

är längre så är den också svart på ovansidan vilket den inte är hos skogsharen. På vintern blir skogsharen vit så då är det enkelt att skilja dem åt.

Skogsharen har på vintern ett fascinerande sätt att undvika att predatorer spårar den till sin daglega. Den stannar upp och går tillbaka en bit i sina egna spår i snön för att sen ta ett hopp åt sidan och där fortsätta sin löpa. Det här kan den göra ett 10-tal gånger innan den känner sig lugn nog att lägga sig. Spårningen för predatorer och jakthundar blir därmed ibland en trasslig historia.

Det är svårt att uppskatta antal individer då ingen inventering genomförs i Sverige. Men vi vet att det när hararna hade sin höjdpunkt i slutet av 1980-talet sköts cirka 200 000 skogsharar och 100 000 fältharar per år. Detta ska jämföras med de cirka 10 000 skogsharar och 20 000 fältharar som sköts under 2021 vilket ger att nu även fältharen tappat i antal. Det är färre som jagar hare nuförtiden men statistiken ger att de minskar ordentligt och att vi tyvärr nog inte får se några skogsharar i Angarnområdet inom överskådlig framtid.

Skogsharen har gråaktig päls på sommaren och vit päls på vintern. Foto: Kenneth Olausson

Brandkronad kungsfågel, ny fågelart för Angarnssjöängen

I slutet av april upptäcktes en ny fågelart för Angarnssjöängen, nämligen brandkronad kungsfågel. Läs mer om mötet med denna lättviktare som ”vägde tungt” i Angarnssjöängens krysslista.

AV **LINUS JONSON**

Valborgsmässoafton. Klockan 04.30 parkerade jag i kurvan i Lingsbergsdalen för sedvanlig promenad mot "högen" vid Lundbydiket. Morgonen bjöd inte på några ur fågelsynpunkt stora numerärer, men sträckande silvertärna, småskrake och två rastande småspovar förgyllde. Listan med årskryss var trots detta ganska klen, så efter en kortare anhalt på Midsommarberget togs beslutet att gå upp mot Jaktstugan för att komplettera med lite mesar och annan skogsfågel.

Redan framme vid det så kallade Y-korset sjöng en talltita och jag drog lite av en lättnadens suck över att inte behöva gå hela vägen upp till nämnda stuga. Eftersom lunchstiltjen började infinna sig och jag dessutom hade en bit att gå tillbaka mot bilen, vände jag tillbaka mot Lappdal. Strax innan bommen vid skogsvägens början noterade jag ljuden av ett mestående i skogen strax intill vägen. Både tofsmes och entita lyste med sin frånvaro på årslistan och nu var det möjligen tillfälle att göra något åt den saken.

Precis som jag ställde ner tuben hördes ett tunt, ganska högfrekvent läte från närliggande träd. Med blotta ögat såg jag en mycket liten fågel som hoppade omkring i närmaste träd, cirka 20 meter bort. Upp med handkikaren och... Brandkronad kungsfågel! Nästan omisskänlig med sitt breda vita ögonbrynsstreck och få arter har en lika karaktäristisk "sur uppsyn" när den ses rakt framifrån.

I ett fåfängt försök att få en bild började jag jaga den med tubkikaren, vilket skulle visa sig vara lättare sagt än gjort då fågeln oavbrutet

Foto: Linus Jonson

Möte med en annan brandkronad kungsfågel, ringmärkt vid Hoburgen på Gotland den 29 april 2018.

hoppade runt i sitt födosök, stundtals rörde sig innanför kikarens närgräns och undertecknad vid det här laget hade lätt förhöjd puls. Till slut lät den sig ändå beskådas fint även genom tubkikaren och kunde då konstateras vara orange i hjässan och således en hane. Samtliga försök till mobilfotograferande genom tuben misslyckades dessvärre och strax flög den brandkronade över vägen och in i en tall.

Trots snabb uppslutning av flertalet skådare ville fågeln inte visa sig igen. Men skam den som ger sig! Efter en timmes letande hördes fågeln plötsligt inne från skogen en liten bit närmare Lappdal och även Erik Koppe fick kryssa. Första observationen av brandkronad kungsfågel inom Angarnssjöängens naturreservat alltså och, med tanke på artens expansion i Sverige under senare år, en högst väntad sådan.

Holkinventering

Stare med mat i näbben. Foto: Per Elerud

Under perioden 20 maj till 30 juni genomförde nio personer från fotogruppen en inventering av fågelholkarna kring Angarnssjöängen. Det var första gången som holkar i hela reservatet besökts under perioden och arter registrerats både i siffror och bild. I vanliga fall noteras häckning i holk först vid rensningen som sker under hösten. Då ser vi hur många holkar som haft häckning, hur det har gått men inte alltid vilken art som häckat.

AV **KENNETH OLAUSSON**

Det har satts upp holkar kring sjöängen under många år. Från 1990-talet har man gått mer systematiskt tillväga och efter 2010 har insatserna ökats på undan för undan. Det innebär att det idag finns drygt 300 holkar i området. Ska alla dessa holkar bevakas i detalj vid en inventering så krävs mycket tid. Den tiden är inte möjlig att lägga så vi koncentrerade oss i år på de holkar där aktivitet tämligen omgående kunde upptäckas. Man behöver komma mitt i matningsperioden om inte

Ung stare i holk. Foto: Gun Larsson

Nötväcka på tak. Foto: Per Elerud

väntan vid en holk ska riskera att bli väldigt lång.

Aktivitet registrerades under perioden i 56 holkar, det vill säga i cirka 15 % av alla holkar. Det ska jämföras med att vi upptäcker att det varit aktivitet i cirka 50 % av alla holkar när rensning sker. Men då ingår holkar där häckning avbrutits, holkar som används för övernattning med mera och det handlar då om hela sommaren. En rimlig uppskattning är att lyckad häckning sker i ungefär 40 % av holkarna under en hel säsong, det vill säga i drygt 120 holkar.

I de 56 holkarna med matning var det blåmes i 30 holkar (53,6 %). De följdes av talgoxe i 10 holkar (17,8%), svartvit flugsnappare i 7 (12,5%), nötväcka i 4 (7,1%), stare i 3 (5,4%) och geting i 2 holkar (3,6%). De flesta starar får ut sina ungar innan eller under inventeringsperioden vilket förklarar deras relativt låga procenttal.

För att under kommande år kunna fördjupa resultaten så delar vi in sjöängen i fyra områden och koncentrerar oss på ett område per år. Det ger oss förhoppningsvis möjlighet att besöka holkarna oftare och under längre tid vilket bör ge ny kunskap om hur det står till och fungerar med våra holkar. Om du har möjlighet och vill vara med så är det välkommet. Hör i så fall av dig till Stefan Paulin eller undertecknad.

Ett stort tack till: Mats Andersson, Per Elerud, Maria Frenne, Christer Hjert, Gun Larsson, Elisabeth Lundgren, Denny Pettersson och Tommy Råshammar som alla medverkade vid inventeringen.

Svartvit flugsnappare. Foto: Maria Frenne

Blåmes i holk. Foto: Tommy Råshammar

Blåmesar vid matning. Foto: Mats Andersson

Plötsligt händer det - aktiviteten ”Titta ner”

Intresset för floran har alltid funnits inom Angarngruppen men mer rörliga arter har haft prioritet. Deltagare i månadsrundor har uttryckt intresse av att föreningen skulle ha någon typ av florarunda förutom Bioblitzen och Växter, fjärilar och andra insekter. Därför startas nu en sådan aktivitet.

AV **KARIN HENDAHL**

På Kenneth Olaussons initiativ fokuserade Naturfotografer - Angarnssjöängen på växter när månadens bild i maj var ”Floran”. I teamet bakom temat ingick också Roffe Andersson och Roland Olsson. Men andra halvan av 2023 var ett oskrivet blad för organiserade floraaktiviteter vid sjöängen. Högsommaren gick regnrikt över till sensommar och floran ändrade utseende.

Plötsligt hände det! Kenneth Olausson skickade ett e-postmeddelande till mig och Jon Risfelt med rubriken ”Titta ner”. Gruppen skissade på ett testupplägg och datum för genomförande bestämdes till den 24 augusti. Datumet passade mig och Jon men Kenneth var upptagen och nästa tid som passade alla tre var för långt in på hösten.

Information om aktiviteten lades ut på *angarngruppen.se* och föreningens Facebooksida. Karin åtog sig värdskapet och kontaktade Sonia och Hans-Georg Wallentinus för att försäkra sig om att deras botaniska kunskaper fanns tillgängliga. Det var en grupp om sex personer som trotsade ösregnet, tittade ner och tillsammans artbestämde de växter som var ”intressanta”. Drygt 50 arter rapporterades in på Artportalen.

Exkursionsrapport från aktiviteten Titta ner finns på *angarngruppen.se*.

Deltagare på Angarngruppens månadsrunda får en artlista med en karta över lokaler på baksidan. För florarundan gällde det att anpassa upplägg så att observationerna kunde följas upp över åren. Ett första utkast till artlista hämtades från Artportalens kärlväxtrapporter 2021 - 2023 över området: Örsta, Grillplatsen, Midsommarberget, Byksberget och Lundbydiket. Listan upptog drygt 100 arter. Upplägget med vandringen var att artbestämma ”intressanta” växter, som sedan rapporterades in till Artportalen under lokal Ö - SÖ Angarnssjöängen. Om arten ansågs

Lokalmarkering. Källa: Artportalen

vara av speciellt intresse så noterades en mer exakt lokal i kommentarsfältet.

Titta ner ska vara en florarunda för nöje och kunskapsutbyte med nyttan att floran på Angarnssjöängens östra sida rapporteras in i Artportalen. Drömmen att kunna följa upp Harry Frosthedens: Vegetationsinventering Angarnssjöängen med omgivningar, från 1978 har funnits sedan det gröna A5-häftet visades upp vid Angarngruppens styrelsemöte för några år sedan. Vegetationsinventeringen omfattade 457 arter. Och som Frostheden skriver: ”*Många av dessa har anträffats blott i ett bestånd eller ett exemplar och en del av dem har ej återfunnits även om de har varit perenna.*” Det var 1978, Frosthedens inventering kommer på något sätt att inkluderas i artlistan för Titta ner, men det är ett arbete för vintermånaderna. Nästa Titta ner äger rum torsdagen 12 oktober klockan 15.00 med samling vid Örsta P. Förbudet att gå på fågelskyddsområdet upphör 30 september så vi räknar med att gå ut i sjöängen. Stövlar rekommenderas.

Naturvård vid Angarnssjöängen

Regn är inget hinder för att rycka örnbräken i Skesta hage. Foto: Tryggve Engdahl

En fikapaus med bullar - sen är det dags att rensa i igen. Foto: Tryggve Engdahl

Tio välpackade säckar med örnbräken blev slutresultatet. Foto: Tryggve Engdahl

AV **TRYGGVE ENGDAHL**

Vattenståndet

Efter en lång period av ofta varmt och framför allt mycket torrt väder från mitten av maj till slutet av juni slog vädret om i början av juli till ett mer klassiskt svenskt sommarväder, det vill säga frekventa regnskurar med gluggar av sol. Regnandet var efterlängtat men säkert inte populärt för de som tagit semester i juli! Några stora regn blev det också liksom enstaka solvarma dagar. I stort sett samma väder har präglat även hela augusti. Sommaren framstår nu snarast som regnig.

Trots allt regnande har det gått bra att följa det önskade vattenståndet (som är den övre tillåtna i vattendomen) den här säsongen, klart bättre än förra året då vi hela sommaren låg klart under idealet. Större översvämningar har vi inte heller sett - antagligen tack vare att mittdiket restaurerades i vintras. Framtiden får utvisa vilken effekt den nya vattenståndsstrategin har på fåglarna och andra organismer.

Ormbunkarna i Skesta hage

Den 8:e augusti genomfördes årets örnbräkenryckning i Skesta hage. Uppslutningen var halvbra, troligen på grund av kvardröjande sommaraktiviteter och hot om regn. Vi var sex frivilliga, plus Julia Stigenberg från Länsstyrelsen. I början hade vi tur men så småningom kom regnet. Alla ryckte efter bästa förmåga och vi fick ihop tio välpackade sopsäckar. Julia bjöd på fika och bulle som ett trevligt avbrott. Positivt nog fann vi betningen i hagen bättre än väntat. Tydligen letar sig korna upp genom öppningen från sjöängen.

Problem med igenväxning

På många ställen runt sjöängen kan man se ökande sly. Värst är det på Klosterbacken som saknar betning sen många år. Den lilla våtmarken på baksidan av kullens sydvästra del, där skogssnäppa brukar ses, håller på att växa igen liksom stora delar av hagmarken upp mot bergets topp. Det växer även mycket tätt björksly på väg fram mot bron över Lingsbergsån. Påstötning mot Länsstyrelsen har ännu inte lett till något - man har som bekant fått våldsamt nedskurna anslag.

Dåliga spänger

Spängerna från Lundbydiket fram till Broholmen har i våras blivit fint renoverade men nu är istället spängerna vid Lingsbergsån i mycket dålig kondition. Varning är befogad! Gå försiktigt! Länsstyrelsen är vidtalad och vi hoppas pengarna räcker för att fixa detta i vinter (som är bästa tiden för den typen av jobb).

Foto: Stefan Paulin

Kvarglömt skräp vid Tältholmen.

Snokdöd

Länsstyrelsens entreprenör, som sköter luckorna vid dämmet, har uppmärksammat att en mängd snokar vid vårfloden ”fastnar” i vattenvirvlarna och drunknar. Han har lyckats rädda enstaka genom att slänga iväg dem men troligen dör många. Någon slags modifiering av vattenflödet för att minska virvlarna behövs och även i det här fallet har vi vidtalat Länsstyrelsen.

Fiskinventering

Styrelsen har flera gånger i kontakt med Länsstyrelsen efterfrågat en inventering av sjöängens fiskbestånd. Någon sådan har inte gjorts sen ett provfiske på 90-talet. Angarngruppen har på senare år vidgat sin intressesfär för biologisk mångfald och då skulle det kännas bra att även få lite koll på fiskfaunan. Det räcker numera med vattenprover (så kallat eDNA). Intresset från Länsstyrelsen är rätt ljumt.

Hästgård vid Hacksta

Hacksta gård har bytt ägare och planer finns på en stor hästanläggning som, om den blir som planerat, riskerar att negativt påverka reservatet. Se artikel på sidan 26.

Nyanlagd damm vid Okvista

Uppe vid Okvista industriområde har man anlagt en stor infiltrationsdamm. Området ligger i Angarnssjöängens tillrinningsområde varför styrelsen kommer bevaka detta och vid behov agera.

Nedskräpning på Tältholmen

Till sist en lite tråkig sak. När Stefan Paulin för några veckor sen rensade holkar (en eloge till Stefan som ensam sköter merparten av våra holkar!) på Tältholmen fann han en ansamling av kvarlämnade grejer inklusive ett tält och annan utrustning. Han kontaktade Länsstyrelsen som rekommenderade polisanmälan. Stefan har gjort en sådan och Länsstyrelsen har (eller ska) avlägsna skräpet.

Infiltrationsdamm vid Okvista. Foto: Björn Nordling

Mindre flugsnappare vid Angarnssjöängen

Mindre flugsnappare, har den häckat vid Angarnssjöängen i år? Foto: Kenneth Olausson

AV **KENNETH OLAUSSON**

Om man söker efter fynd av mindre flugsnappare vid Angarnssjöängen i Artportalen så hittar man 19 observationer av olika individer genom tiderna. Den första inrapporterades 1980 av Erik Koppe som i år, 43 år senare även hittade den 19:e individen och då på samma plats som den första. Det finns troligen fler observationer än de som finns i Artportalen men fågeln är inte så vanlig, varken vid sjöängen eller i Sverige som helhet.

Den senaste uppskattningen gällande antal ger glädjande nog 1700 par i Sverige vilket innebär en uppgång under de senaste 20 åren. Den var tidigare rödlistad men den anses i och med uppgången numera som livskraftig. En av anledningarna till att de är förhållandevis få beror på att det är en tämligen ny art för Sverige. Den har under de senaste 100 åren spridit sig alltmer mot norr och den första häckningen upptäcktes 1944 i Småland så det lär inte finnas just någon observation i Angarn innan 1980. Den första individen i Sverige upptäcktes dock redan 1855 på Landsort.

Den mindre flugsnapparen föredrar att häcka i täta löv- eller blandskogsmiljöer vilket gör

den svår att hitta vilket i sin tur försvårar bedömningen av antal. Tyvärr tar ju inte det svenska skogsbruket särskilt stor hänsyn till att bevara den biotopkänsliga flugsnapparens miljöer så framtidsprognosen känns mindre god. Vår fågel sjöng och visade i alla fall upp sig fint från den 15 maj till åtminstone den 12 juni.

Intressant är att platsen den höll sig vid i Asphagen känns perfekt för häckning. Tät blandskog med mängder av flygande insekter och kanske har vi en häckning där? Personligen tyckte jag mig vid ett tillfälle höra lockläte från en annan individ och en annan fotograf tyckte sig se två flugsnappare som jagade varandra. Flera av observationerna från tidigare år är gjorda mitt under sommaren vilket också kan tyda på att vi har häckning i området. Vi får hålla öron och ögon öppna och följa upp när Erik upptäcker nästa individ.

Mindre flugsnappare finns över hela Sverige utom i fjällen. Flest förstås i södra halvan av landet även om dess starkaste fäste synes vara i östra Mellansverige, Uppsala län och Gästrikland. I norr finns de flesta efter kusten. 95 % av jordens individer beräknas finnas i Europa vilket innebär någonstans mellan 4 - 5 miljoner par. Under augusti - september flyttar de som häckat i Sverige till vinterkvarteren vilket för de flesta innebär flygning till västra Indien och Pakistan.

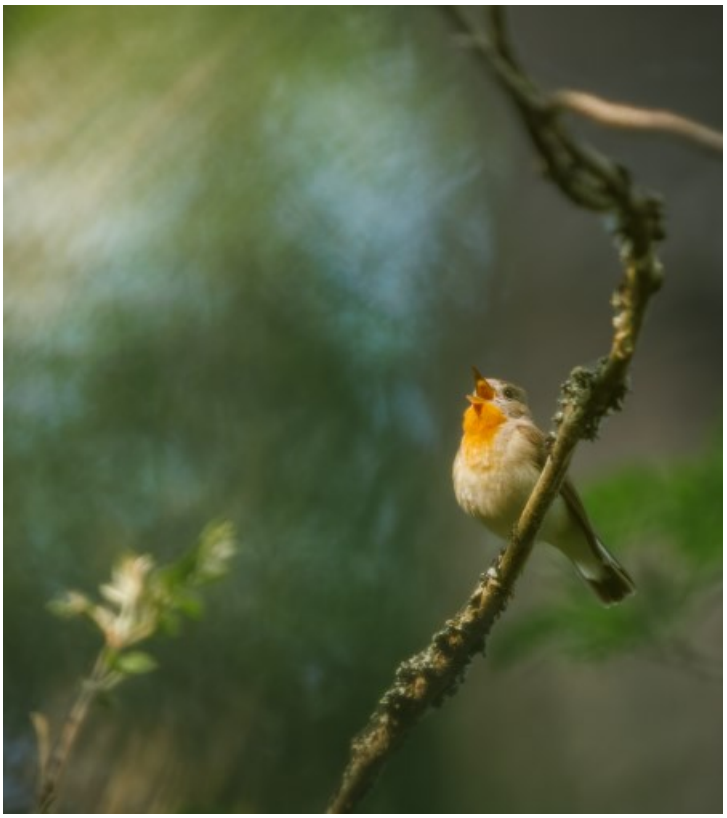

Foto: Kenneth Olausson

Mindre flugsnappare som sjunger.

Foto: Kenneth Olausson

Mindre flugsnappare, i närbild.

Programöversikt

Oktober till december 2023

OBSERVERA att alla ändringar och kompletteringar av programmet läggs ut på ***angarngruppen.se*** så kolla för säkerhets skull där innan du ger dig ut.

Onsdag 4 oktober. **MÅNADSRUNDA.** Samling vid Örsta 07.30. Värd Kennet Olausson.

Torsdag 12 oktober. **Titta ner.** Floravandring. Samling vid Örsta 15.00. Värd Karin Hendahl.

Lördag 28 oktober. **Naturvårdsdag.** Vi kollar om det var livat i **holken** under sommaren. Samling 09.00 vid Örstastugans förråd. Värd Stefan Paulin.

Onsdag 1 november. **MÅNADSRUNDA**. Samling vid Örsta 07.30. Värd Gunnar Hesse.

Tisdag 21 november. **Martin Green håller föredrag**. På Mathiasgården 19.00.

Onsdag 6 december. **MÅNADSRUNDA**. Samling 08.30 vid Örsta. Värd Tryggve Engdahl.

Guidade fågelexkursioner, medlemskap, frågor: kontakt@angarngruppen.se, tel. 070-227 45 13.

NÄSTA NUMMER AV RALLEN
Kommer ut i december.
Manusstopp: 4 december 2023.
Idéer, textförslag och fotografier mottages tacksamt av Mattias Ödevidh på e-postadress: rallen@angarngruppen.se
Redaktion och form: Mattias Ödevidh
© Angarngruppen och respektive författare
© Fotografier respektive fotograf

Angarngruppens styrelse

Ordförande: Gunnar Hesse
tel. 070-556 66 34
gunnarhesse@hotmail.com

Vice ordförande och sekreterare:
Ulric Ilveus
tel. 073-960 05 57
ulric@ilveus.se

Kassör:
Stefan Paulin
tel. 070-227 45 13
kontakt@angarngruppen.se

Inventeringssektionen:
Erik Koppe
tel. 070-899 47 77
erik.koppe56@gmail.com

Naturvårdssektionen:
Tryggve Engdahl
tel. 070-725 79 15
tryggveengdahl@live.se

Kenneth Olausson
tel. 070-592 68 63
kenneth@komp.se

Informationssektionen - Rallen:
Mattias Ödevidh
tel. 073-890 55 09
rallen@angarngruppen.se

Björn Nordling
tel. 070-580 44 06
webred@angarngruppen.se

Medlemsregistret:
Elisabeth Lundgren
tel. 070-495 57 60
elisabeth.lundgren@fibermail.se